

УДК 159.922.1

Віталій Татенко

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРУКТУРУ І ТИПОЛОГІЮ ІНТИМНОГО ЖИТТЯ

У статті представлено результати розробки теоретико-методологічних засад психологічного дослідження інтимної сфери людського життя як цілісного утворення. Запропонована теоретична модель структури та типології інтимного життя.

Ключові слова: психологія інтимного життя; тілесне, душевне, духовне в інтимному житті; людина як суб'єкт свого інтимного життя; вчинок і спільний вчинок в інтимному житті.

Відправним пунктом розгляду інтимного життя – цього осердя суб'єктивної реальності особи – в структурному й типологічному вимірах послуговували такі тези.

Інтимне означає те "моє і тільки моє", або "наше і тільки наше", що реально переживає, про що міркує і що робить людина, залишаючись наодинці з собою, те, у чому вона може розкритися лише тим, кого вона любить, високо цінує і кому довіряє, як самій собі. Ці думки, почуття і вчинки визнаються нею як абсолютно істинні і гранично значущі, оскільки відповідають її уявленню про власну сутність, гідність, цінність і сенс життя. Це та суб'єктивна критеріальна система, на основі якої здійснюються реальна самооцінка й оцінка, самоприйняття і прийняття інших людей, явищ і подій. Сутнісною ознакою інтимності є переживання людиною близькості, спорідненості, сокровенності, сакральності, а найперше – почуття любові (в його різних вимірах) до власного життя, до іншої людини, до своєї родини і рідної землі, до рослини і тварини, до сонця і зоряного неба, до світу і до його творчого начала. Це – внутрішня готовність до вчинку самопожертви і самоперевернення заради збереження і розвитку інтимних стосунків з рідними, близькими, дорогими, любимими, коханими, справжніми друзями і товаришами.

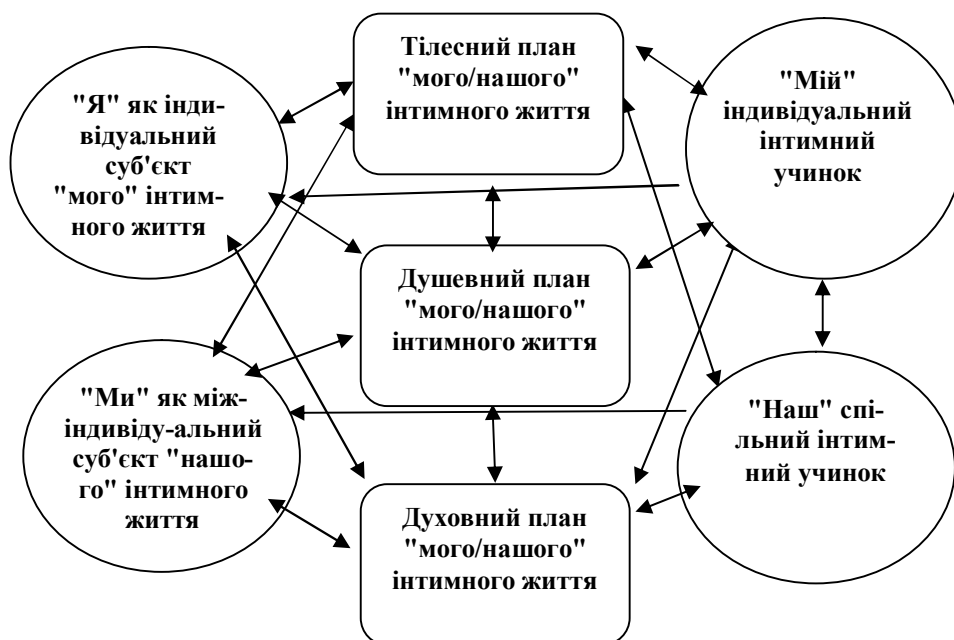
Перелік ознак, що характеризують світ інтимного життя людини можна продовжувати й далі. Проте, чим більше відомостей ми отримуємо про цей світ, тим складнішою видається спроба сформувати його цілісний, завершений образ, структуру або гештальт, як кажуть психологи. Зрозуміло, що будь яка спроба схематизації такого своєрідно-норовливого феномену, що уникає публічності, приховує свій лик від будь-якого (зокрема і наукового) зацікавленого спостереження, неминуче призведе до спрощеного, а можливо й викривленого уявлення про його природу. Однак, попри справедливість такого зауваження, процес пізнання дійсності передбачає як аналіз, так і синтез уявлень про досліджуваний об'єкт. Крім того, вже сама гіпотеза щодо існування такого феномену, як інтимне життя, передбачає і навіть вимагає розглядати його

го як цілісну функціональну структуру, відкриту до взаємодії зі світом, готову до постійних змін і розвитку.

Структура інтимного. У своїх спробах побудови такої структури ми виходили з наступних міркувань.

1. Онтичними суб'єктами – носіями, творцями, власниками і співвласниками інтимного життя постає *індивідуальне "Я"* та *міжіндивідуальне "Ми"*, пов'язані між собою, знову ж таки, інтимними стосунками.
2. Психологічними осередками активності інтимного виступають: а) індивідуальний життєвий час і простір *"Мого" тілесного, "Мого" душевного і "Мого" духовного*; б) *міжіндивідуальний життєвий час і простір "Нашого" тілесного, "Нашого" душевного і "Нашого" духовного* у їх суперечливій єдності і прагненні до гармонії.
3. Автентичною у сутнісно-смысловому розумінні, а відтак вищою формою прояву й умовою розвитку інтимно-особистісної сфери людських стосунків є *учинок* ("Мій" індивідуальний учинок і "Наш" спільний учинок), що інтегрує і знімає в собі інтимно-тілесний, інтимно-душевний та інтимно-духовний способи і рівні активності "Мого Я" і "Нашого Ми".
4. Інтимний світ людини еволюціонує протягом онтогенезу і характеризується інтенцією до розвитку, рушійними силами якого виступають різного роду суперечності між: індивідуальною та міжіндивідуальною формами інтимності; інтимно-тілесним, інтимно-душевним та інтимно-духовним; учинковими та злочинними, патологічними формами інтимної поведінки; інтимним та екстимним.

Схематично психологічна структура інтимного життя може бути зображена наступним чином:

Представлена структурна модель акцентує увагу на діалектичному поєднанні індивідуального і групового суб'єктів інтимного життя, на необхідності виділення різних планів інтимної активності (тілесного, душевного та духовного), а також індивідуального та групового способів актуалізації інтимних цінностей та смислів, почуттів та стосунків у формі вчинку, як його розуміли М.М. Бахтін, В.А. Роменець та їхні послідовники.

Тілесний план "мого" і "нашого" інтимного життя можна проілюструвати переживаннями молодого людини щодо вад чи проблем її фізичного розвитку, різного роду сексуальних фантазій, інформацією про яку вона не вважає за потрібне ділитися навіть з близькими людьми. Людина похилого віку може приховувати від своїх близьких і рідних поганий стан свого фізичного здоров'я, аби не обтяжувати їх турботою про себе.

Душевний план інтимного життя розгортається насамперед у міжособистісних стосунках дружнього, товариського і любовного характеру, в емпатійному, чуйному, трепетному, турботливому і відповідальному ставленні до значущого іншого як смисложиттєвої цінності, завжди як до мети і ніколи як до засобу. Не випадково справжні інтимні стосунки ми оприлюднюємо як стосунки "душевні".

Словом "дух" у його релігійному і філософсько-психологічному розумінні позначається сила, сутнісна ознака якої становить здатність творити, починати причинний ряд із себе, як про це писав Іммануїл Кант. Тому духовний план інтимного життя (так само як інтимний план духовного життя) найтісніше корелює з уявленнями про творчість і співтворчість, що спрямовані на утвердження істини, добра, краси, любові, різного роду екзистенціальних цінностей.

Типологія інтимності. Спираючись на запропоновану вище модель інтимного життя, реально виокремити принаймні два основні типи, кожний з яких диференціюється на низку відносно самостійних підтипів.

1. **Тип індивідуально орієнтованої інтимності.** За великим рахунком справжню інтимність слід асоціювати з уявленнями про внутрішнє осереддя внутрішнього життя окремої людини, оскільки навіть озвучування, артикулювання, проговорювання вголос його змістів є першим кроком до перетворення інтимного в екстимне. Люди такого типу навіть з найближчими друзями, рідними, близькими, коханими зберігають дистанцію, з певних причин, за звичкою, чи про всяк випадок не розкривають їм до кінця свою душу, не дозволяють собі бути відкритими, щирими і відвертими. Виграшним моментом для цього типу інтимного життя є відчуття внутрішньої свободи, незалежності, самодостатності, а також захищеності: оскільки я всю важливу інформацію про себе тримаю при собі, ніхто не зможе її використати проти мене. Програшним для цього типу є необхідність постійного самоконтролю та самообмеження в контактах зі значущими іншими. Додамо сюди можливі переживання самотності, страху бути розкритим у своїх справжніх думках,

почуттях, цінностях і оцінках, що в решті-решт і трапляється, адже, як кажуть, все таємне з часом стає явним.

Перший підтип даної групи формується на перетині індивідуального і тілесного. Назвемо його *підтип індивідуально орієнтованої тілесної інтимності*. Такі люди визнають інтимними лише свої власні думки, почуття, стосунки, зміст яких обмежується переважно питаннями тілесного плану (здоров'я, гігієна, фізична досконалість, секс, народження дитини як фізіологічний акт тощо). Для них інтимне без тілесного просто не існує.

Підтип індивідуально орієнтованої душевної інтимності об'єднує людей, для яких інтимним є переважно те, що відбувається в їхній власній душі. Для них найбільш важливими є стосунки і переживання почуттів, означених поняттями любові, кохання, дружби, прихильності, симпатії тощо. Інші душі, а також фізіологічний і духовний плани інтимності їх турбують мало чи помітно менше.

Основним критерієм інтимності для індивідів, які утворюють *підтип індивідуально орієнтованої духовної інтимності*, виступає можливість отримання внутрішнього задоволення від індивідуальної творчості. Це люди, які знаходяться у своєрідному інтимному контакті зі своїм покликанням, своєю справою, роботою чи своїм хобі. Тілесний і душевний плани інтимності ними можуть визнаватися лише як другорядні, допоміжні, фонові.

Згідно із запропонованою структурною моделлю, розв'язання "Моїх" проблем інтимного життя може здійснюватись як за *вчинковим* сценарієм, так і стандартно, трафаретно, тривіально. У першому випадку є підстави сподіватися на розвивальний ефект, у другому – на занепад, стагнацію, деформацію, руйнацію світу інтимних думок, почуттів і стосунків. Відповідно виділяються підтипи, що враховують цей суттєвий момент.

2. Тип інтимного життя, орієнтованого на формування спільності "Ми". Тут індивідуальне поступається міжіндивідуальному, міжособистісному, груповому, колективному. "Наше" ніби розчинює в собі "моє" кожного, хто в нього входить. Цей тип інтимного життя у його специфічній формі відомий ще за часів первісно-общинного ладу. Існує навіть думка, що "Наше Ми" в історично-психологічному розумінні передувало "Моєму Я", тому, мовляв, тип індивідуально орієнтованої інтимності є похідним від типу інтимності групової, общинної, колективної.

Цьому типу властиве відчуття належності до спільності "Ми", відкритість, щирість, альтруїстичність, готовність до самопожертви, знову ж таки відчуття захищеності, але вже на основі того, що близькі люди піклуються, турбуються про мене. Вони все про мене знають і тому можуть вчасно попередити про небезпеку, підтримати, допомогти.

Проблемним для людей такого типу може стати надмірна залежність цінностей, цілей і смислів їх інтимного життя від значущих інших, загострена захисна чи наступальна психологічна реакція на усе, що ви-

ходить за межі спільності "Ми", страх залишитися самотнім, складність прийняття самостійних рішень, прагнення розділити свою відповідальність за вчинене і скоєне з іншими тощо.

Керуючись тією самою логікою, що ми її застосували у першому випадку, можна виділити ряд наступних підтипів:

- *орієнтованої на інших тілесної інтимності;*
- *орієнтованої на інших душевної інтимності;*
- *орієнтованої на інших духовної інтимності.*

Кожний з цих підтипів знову ж таки може актуалізуватися за сценарієм *спільного вчинку*, або у *невчинковому* форматі. Відповідно отримуємо або спіралеподібний розвиток "Нашого" інтимного світу, або в кінцевому рахунку його занепад.

Кожний з виділених (і ще не виділених) типів та підтипів має свої особливості, що найбільш помітно виявляють себе у взаємодії людей, які їх уособлюють. Так, досить складно уникати конфліктів колегам, партнерам, друзям, членам родини, закоханим, якщо один із них є представником індивідуально, а другий – міжіндивідуально орієнтованого типу інтимності, якщо в одного інтимне асоціюється переважно з тілесним, а у другого – з душевним чи духовним, якщо один виявляє своє ставлення до іншого у формі реальних вчинків, а інший задовольняється лише розмовами про готовність до самопожертви в разі необхідності.

Основна причина подібного роду суперечностей пов'язана з тими обмеженнями, які властиві кожному окремому типу чи підтипу інтимного життя. Тому логічно поставити питання про тип, який можна було б назвати ідеальним чи бодай "ідеальним відносно" представленої вище структурної моделі.

"Ідеальність" як така, що відповідає реальності, не передбачає відсутності суперечностей. Однак ці суперечності повинні не руйнувати, а розвивати, тобто становити єдність протилежностей, а спосіб їх розв'язання повинен спиратися на діалектику. Так, на думку відомого соціального психолога К. Тевріза, парам, що зуміли подолати і напади люті, і різні конфлікти, відомі дві речі: як дотримуватися спокою при звичайних сутичках, щоб зберегти мир і пристойність, і як потрібно сперечатися з важливих приводів, щоб зберегти особисту незалежність і можливість розвиватися.

Ідеальним у нашому випадку можна вважати тип інтимного життя, який гармонійно поєднує в собі: а) орієнтацію на індивідуальне та міжіндивідуальне; б) тілесний, душевний і духовний плани активності; в) свій окремий і спільний з іншими вчинковий формати розв'язання проблем і суперечностей розвитку. При цьому уявлення про ідеальний тип інтимного життя нам потрібно зовсім не для того, щоб комусь його нав'язувати, як це зокрема намагається робити кожне старше покоління стосовно молодшого. Адже на те воно й інтимне, щоб кожний мав можливість і право прожити його по-своєму. Однак існує як позитивний, так і негативний досвід, існують результати наукових досліджень, які варто врахувати, якщо хочеш особисто збудувати свій інтимний світ за зако-

нами істини, добра, краси, любові і щасливо жити в цьому світі в гармонії з собою і значущими іншими.

The article presents the results of working out of the theoretical and methodological grounds of an intimate sphere of human life as integrate new formation. The theoretical model of structure and typology of an intimate life is offered by the author of the article.

Key words: *psychology of an intimate life, corporal, mental, spiritual in intimate life, a man as a subject of his own intimate life, action and common action in an intimate life.*